

Кміть Олена Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри мов і методики їх викладання,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,
м. Чернігів, Україна
e-mail: elenakmit64@gmail.com

ДІЛОВА ГРА ЯК СПОСІБ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Тези доповіді присвячено проблемі професіоналізації іншомовної підготовки студентів-майбутніх педагогів. У роботі визначено поняття «професіоналізація іншомовної підготовки студентів педагогічних спеціальностей», проаналізовано останні наукові публікації з названої проблеми. Крім того, розроблено зміст, етапи ділової гри для професійно орієнтованого навчання англійської мови студентів-майбутніх педагогів. Етапи ділової гри представлені на прикладі англійської ділової гри під назвою «Засідання педагогічної ради», під час якої вирішується проблемне питання стосовно педагогічної підтримки дитини в освітньому процесі. Розроблений алгоритм дій щодо реалізації ділової гри може бути використаний для забезпечення професійно спрямованого навчання іншомовного спілкування у закладах вищої освіти.

Ключові слова: *іншомовна підготовка, професіоналізація, професійно орієнтоване навчання англійської мови, ділова гра, студенти педагогічних спеціальностей.*

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Сучасний розвиток українського суспільства на шляху до Європейського Союзу передбачає підвищені вимоги щодо оволодіння іншомовною комунікацією фахівцями різного профілю. Ці вимоги є також актуальними для спеціалістів педагогічної сфери, майбутніх педагогів. Головною метою навчання іноземних мов у закладах вищої освіти (ЗВО) педагогічного профілю є формування та розвиток у студентів іншомовної професійної комунікативної компетентності вчителя, що сприятиме ефективному, грамотному і гнучкому використанню ними іноземної мови в різноманітних ситуаціях навчально-академічного, професійного та соціального спілкування, набуттю здатності адекватно задовольняти виклики XXI століття. На старших курсах навчання, коли студенти вже набули достатніх фахових знань, мовно-мовленнєвого досвіду, виникає необхідність повнішого опанування іноземної мови як засобом професійного спілкування.

Однією з вимог «Програми з англійської мови для професійного спілкування» виступає необхідність забезпечення професіоналізації англійської підготовки студентів [5]. Серед викладачів-практиків поширена думка, що цю вимогу програми можна виконати, маючи в арсеналі навчальні матеріали професійного змісту та використовуючи їх у роботі із студентами над кожним видом мовленнєвої діяльності. Однак згаданий вище підхід до професіоналізації занять з іноземної мови є занадто спрощеним, і тому викладачі повинні застосовувати способи більш дієвої професіоналізації іншомовної підготовки студентів-майбутніх педагогів.

Слід зазначити, що під професіоналізацією іншомовної підготовки студентів-майбутніх педагогів ми розуміємо наближення процесу навчання з іноземної мови до реального життєвого комунікативного досвіду здобувачів освіти з урахуванням вектору їх майбутнього фаху, а також створення умов для комплексного використання наявних у студентів фахових знань в іншомовному освітньому середовищі [3].

Таким чином, описана вище ситуація вимагає від викладачів пошуку ефективних способів і методів організації та реалізації професійно спрямованого навчання іноземної мови на старших курсах ЗВО педагогічного профілю. Як можливий спосіб вирішення зазначеного завдання пропонується гейміфікація, про навчальні можливості якої відомо давно. Багато вчених-методистів справедливо звертають увагу на

ефективність використання названого методу навчання, зокрема ділових ігор, у навчанні іноземних мов. Це пояснюється тим, що у грі особливо повно проявляються здібності будь-якої людини. Все викладене вище і є проблематикою даної статті.

Аналіз останніх наукових публікацій. Проблема використання ділової гри в освітньому процесі перебуває в центрі уваги багатьох учених. О.Б. Тарнопольський досліджує застосування ділових ігор, безперервних ділових ігор у навчанні іноземних мов у ЗВО [8]. Л.О. Конопленко займається проблемою організації ділової гри для навчання усної англійської комунікації майбутніх фахівців з інформаційної безпеки [2]. О.М. Маковей розробляє методику організації ділових ігор у навчанні іноземних мов майбутніх фахівців транспортної галузі [5]. Дослідження Л.Г. Русалкіної присвячено застосуванню ділових ігор для навчання студентів медичних закладів вищої освіти [7]. Г.А. Бойко займається розробкою методики використання ділових ігор для формування професійно орієнтованої компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців із харчових технологій [1]. Однак, як свідчать результати аналізу наукових праць, технологія проведення ділової гри з метою професіоналізації іншомовної підготовки майбутніх педагогів очікує своєї докладної розробки. Очевидно, що її впровадження в навчальний процес потребує науково обґрунтованої методики.

Мета. Мета цієї роботи полягає у визначенні змісту, етапів ділової гри для професійно орієнтованого навчання англійської мови студентів-майбутніх педагогів. Вивчення вказаного аспекту проблеми застосування ділової гри у професійно спрямованому навчанні англійської мови у ЗВО представлятиме один із багатьох кроків на шляху її вирішення.

Виклад дослідження. Ділова гра є способом організації англійської діяльності в межах навчального процесу. Для реалізації ділової гри моделюються реальні ситуації майбутньої професійної діяльності студентів і забезпечуються умови застосування професійних знань і вдосконалення мовленнєвих навичок та вмій. У результаті досягається більш повне опанування англійської мови як засобу професійного спілкування та предмета вивчення.

В основі ділової гри лежать загально-ігрові елементи: наявність ролей, ситуацій, в яких відбувається реалізація ролей, ігрові предмети. Однак на відміну від інших ігор навчального характеру, ділова гра має, поряд з переліченими, ще й індивідуальні риси. Без наявності цих рис гра не може вважатися діловою. Такими рисами є: моделювання у грі умов професійної діяльності, наближених до реальних, та самої професійної діяльності студентів (їх імітування); поетапний розвиток, в результаті якого виконання завдань попереднього етапу впливає на хід наступного; наявність конфліктних ситуацій; обов'язковість спільної діяльності учасників гри, які виконують передбачені умовами гри ролі; опис об'єкта ігрового імітаційного моделювання; контроль ігрового часу; система оцінки ходу та результатів гри; правила, що регулюють хід гри; елементи змагання [4].

Вихідним пунктом у моделюванні ділової гри є підготовка сценарію. Він представляє собою сюжет або систему опису дій учасників гри, їх відносин, взаємодії, комунікації на основі деталізації ігрових ролей, які виконуються у пропонуваній обстановці або умовах. Такий сценарій включає опис місця та часу дій гри, розподіл ролей, опис розташування її учасників до моменту початку гри. Таким чином, сценарій – це розгорнутий виклад змісту ділової гри та послідовності її виконання.

Схематично зміст ділової гри можна уявити як сукупність елементів змісту фрагментів гри. Кожний фрагмент гри реалізується у декілька етапів [4]. Далі наведемо приклад такого поетапного розвитку фрагментів гри.

Перший – підготовчо-навчальний – етап включає ознайомлення студентів з новим для них видом навчальної діяльності та підготовку до ділової гри. З цією метою їм пропонується завдання, що передує грі. Мета завдання – психологічна, інформаційна, мовно-мовленнєва підготовка учасників до правильного виконання своєї ролі, продуманої рольової та мовленнєвої поведінки у грі. Це завдання передбачає:

– вивчення опису вихідних позицій ділової гри, а саме: даних, що допомагають учасникам гри увійти у ситуацію та прийняти конкретні вихідні рішення стосовно своїх ролей;

- ознайомлення з організаційними вказівками, що містять перелік посад або ролей, рольовий репертуар учасників гри; з настановами про характер роботи, яку студенти повинні виконати до початку гри; з інструкціями щодо відбору та розробки матеріалів, необхідних для гри;

- виконання комплексу спеціальних завдань, спрямованих на роботу зі спеціальними текстами англійською мовою, з матеріалами до тексту, що потребують розробки; повторення навчального матеріалу; розвиток мовленнєвих навичок та вмій; вивчення матеріалів для самоосвіти; ознайомлення зі спеціальною літературою за темою і проблемою; відновлення в пам'яті інформації зі спеціальності, необхідної для розв'язання конкретних питань та завдань у процесі ділової гри;

- вивчення письмового викладу певної ситуації ділової гри, зробленого викладачем;

- ознайомлення з картою-схемою послідовності ігрових дій у ході ділової гри, з картами професійно-рольової і мовленнєвої поведінки кожного з учасників гри.

Припустимо, що ситуація фрагменту ділової гри «Засідання педагогічної ради» полягає у необхідності вирішення питання педагогічної підтримки дитини в освітньому процесі. Для підготовки студентів до гри у цій ситуації викладач може запропонувати такі завдання:

- вивчаюче читання тексту про технології педагогічної підтримки молодших школярів в освітньому процесі, яке супроводжується передтекстовими, текстовими та післятекстовими вправами;

- підготовку інформації англійською мовою про етапи, основні напрями, прийоми, методи, форми і способи здійснення педагогічної підтримки дитини у вирішенні особистісно значущої для неї проблеми;

- повторення, відпрацювання тематичного словника та складних граматичних конструкцій;

- написання статей до англійськомовного інформаційно-методичного вісника «Етапи, основні напрями і способи здійснення педагогічної підтримки дитини у вирішенні особистісно значущої для неї проблеми», в яких студенти навчаються викладати свою точку зору, давати аргументацію проблеми, що розглядається.

Другий етап гри розпочинається вступним словом викладача, в якому презентується мета всієї гри та кожного фрагмента. Далі пропонується перше завдання – об'єднатися у творчі групи по декілька осіб на основі інструкцій, викладених у картах професійно-рольової поведінки, і в межах кожної групи провести обговорення конкретної проблемної ситуації найбільш значущої для дітей, їхньої життєдіяльності та розвитку. Кожна група при цьому включатиме студентів у ролі педагогів, батьків та учнів.

Прикладами проблемних питань можуть бути «Для чого потрібна педагогічна підтримка?», «Яка позиція педагога в ситуації підтримки?», «Що є предметом діяльності дитини і педагога під час здійснення педагогічної підтримки?», «Які бар'єри перешкоджають здійсненню педагогічної підтримки?». Кожна група, використавши інформаційно-методичний вісник «Етапи, основні напрями і способи здійснення педагогічної підтримки дитини у вирішенні особистісно значущої для неї проблеми» розробляє проект щодо вирішення однієї з окреслених проблем. У процесі підготовки рішення кожною групою відбувається обмін думками, обговорюється та виробляється колективна думка, відбувається обмін знаннями, інформацією та практичним досвідом, оформлення підготовлених проектів. При цьому студентам можуть знадобитися додаткова інформація, ознайомлення з новою літературою, консультації, обмін уточненими думками та поглядами.

Викладач, виступаючи в ролі керівника гри, стимулює та спрямовує дискусію, уточнює умови, вводить нову інформацію, пропонує нові обставини, формулює тези, стимулює реакцію співрозмовників. Він постійно акцентує увагу учасників гри на необхідності прийняття конструктивних рішень, не дозволяє відволікатися чи захоплюватися розглядом якихось окремих моментів, спрямовує увагу на головне в дискусії – обґрунтування чи відхилення пропонованих варіантів рішення.

Під час третього етапу гри її учасники здійснюють представлення проєктів груп та розробляють проєкт рішення засідання педагогічної ради.

На останньому, четвертому етапі ділової гри відбувається оцінка результатів гри та ігрових дій. Учасники гри дають загальну оцінку діяльності групи, оцінюють роботу своїх колег, дають самооцінку як професійної, так і англійської мовленнєвої діяльності. Після цього викладач аналізує якість названих видів діяльності. Окремо аналізується англійська мовленнєва поведінка кожного учасника, даються якісні та кількісні характеристики мовлення. З метою проведення роботи над помилками викладач пропонує виконати декілька коригувальних вправ на наступному занятті. Він також пропонує кожному або окремим гравцям виконати ті чи інші вправи або попрацювати зі словником, граматичним довідником, підручником. Наприкінці аналізу викладач дає розгорнуту підсумкову оцінку участі у грі кожного із учасників, пояснює значення гри для подальшої професійної діяльності студентів.

Отже, під час проведення ділової гри перед студентами відкриваються можливості реалізації своїх професійних знань, здобутих під час навчання у ЗВО, та разом з тим підвищення рівня володіння англійською комунікативною компетентністю у професійній сфері. Завдяки застосуванню ділової гри англійська підготовка майбутніх педагогів професіоналізується, набуває дієвості та ефективності.

Перспективи. Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в обґрунтуванні та розробленні банку ділових ігор для навчання професійного англійського спілкування студентів-майбутніх педагогів.

Список використаних джерел

1. Бойко Г.А. Ділова гра у формуванні професійно орієнтованої англійської компетентності в монологічному мовленні у майбутніх фахівців з харчових технологій. Іноземні мови. Київ: Ленвіт, 2022. № 2. С. 10-14.
2. Конопленко Л. О. Методичні рекомендації щодо організації ділової гри для навчання усного англійського спілкування у технічних ВНЗ. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля, Серія "Педагогіка і психологія". Педагогічні науки. Дніпро, 2014. 2 (8). С.152-158.
3. Кміть О.В. Професіоналізація іншомовної підготовки студентів немовних спеціальностей. Proceedings of the 17th International scientific and practical conference "System analysis and intelligent systems for management" (May 02 - 05, 2023). Ankara, Turkey. International Science Group. 2023. P. 234-237.
4. Кміть О. В. Ділова гра у навчанні професійно спрямованого англійського спілкування студентів-міжнародників старших курсів. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧДПУ, 2007. Вип. 48. С. 130-133.
5. Makovici O. M. Organization of business games as an interactive method of teaching foreign languages to students of HEI acquiring specialties connected with the transport industry. Автомобільний транспорт. Харків, 2018. Вип. 43. С. 118-124.
6. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Колектив авторів: Г.Є. Бакаєва, О.А. Борисенко, І.І. Зуєнок, В.О. Іваніщева, Л.Й. Клименко, Т.І. Козимирська, С.І. Костицька, Т.І. Скрипник, Н.Ю. Тодорова, А.О. Ходцева. Київ: Ленвіт, 2005. 119 с.
7. Русалкіна Л. Г. Використання ділових і рольових ігор у процесі навчання іноземної мови студентів медичних ВНЗ. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. Київ, 2015. № 26. С.119-127.
8. Тарнопольський О. Б., Кожушко С. П., Кабанова М. Р. Гейміфікація в навчанні іноземних мов у вищій школі. Іноземні мови. Київ: Ленвіт, 2018. № 3. С.15-22.